

Karşılaştırmalı Büyükşehir Yönetimi

Hatice Altunok¹

ORCID: 0000-0002-9590-180X

Birol Ekici

Karşılaştırmalı Büyükşehir Yönetimi

İstanbul, 2019, Marmara Belediyeler Birliği, 312 sayfa.

Doç. Dr. Birol Ekici tarafından kaleme alınan “Karşılaştırmalı Büyükşehir Yönetimi” adlı kitap 2019 yılı Ekim ayında Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları’ndan çıkmıştır. Giriş ve Sonuç haricinde 6 bölümden oluşan kitap 312 sayfadır.

Kitabın birinci bölümü “Büyükşehirlerin Temel Hizmet Alanları ve Yeni Yaklaşımlar” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; şehir planlama ve imar, konut hakkı ve konut politikaları, çevre, toplu ulaşım, içme suyu ve atık su, şehirlerin gücü-ekonomisi güçlü şehirler, güvenli şehirler, ideal şehir arayışları başlıklarından oluşmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan şehirlerin ortak sorunları farklı ülke örnekleriyle birlikte açıklanmaktadır.

“Büyük Londra Yönetimi” adını taşıyan ikinci bölümde, dünyanın ilk modern büyükşehri olarak Londra’nın coğrafi, demografik, ekonomik özellikleri anlatılmıştır. Bölüm; Londra’da yönetim yapısının gelişimi, Büyük Londra Meclisi Dönemi: 1965-1986, merkezi idare ve ilçe meclisleri yönetimi dönemi: 1986-2000, Londra Metropolü için yeni yönetim yapısı: Büyük Londra Yönetimi (2000 Sonrası), Büyümenin Getirdiği Zorluklar ve Şehrin Trafiği, Londra’nın Dünya Şehri Olarak Korunması, Büyük Londra Yönetiminin yetkileri, Londra şehri (city of London): iç merkezin yönetimi, Londra’nın ilçe yönetimleri, meclis, başkan, başkan seçim sistemi, başkanın güncel politikaları, temel hizmetlerle ilgili başkanın yetkileri ve politikaları, başkanlık polis ve asayiş bürosu, Londra itfaiye ve acil durum planlama kurumu ve mali yapı alt başlıklarından oluşmaktadır. Londra’nın dünya ekonomisindeki yeri, barındırdığı istihdam olanakları ve bunlara bağlı gelişim seyri nicel ve nitel bilgilerle anlatılmıştır. Çeşitli araştırma raporlarına ve

¹ Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi E-mail: altunokmhatic@gmail.com

gelişim göstergelerinde Londra'nın yerine dikkat çekilmiştir. Örneğin; Mori Memorial Foundation Şirketi'nin büyükşehirlerin ekonomik güç, Ar-Ge yeteneği, kültürel imkânları, yaşam kalitesi, çevre ve ulaşım durumunu dik-kate alarak 300 farklı kritere göre yıllık yapılan sıralamada Londra'nın en üst seviyede yer aldığına değinilmiştir. Bununla birlikte 2016, 2017 ve 2018 yıllarında Global Power City Index verilerine göre Londra'nın büyükşehir-ler arasında ilk sırada olduğuna işaret edilmiştir. 1999'da kabul edilen Bü-yük Londra Yönetimi yasası ile Londra'ya özgü yönetsel sistem şekillen-miştir. Yazar bu sistemi, belediye başkanının yetkileri, Yönetimin doğrudan kontrolünde olan görevler ve bağlı kuruluşların yerine getirdiği görevler, Londra Kalkınma Ajansı'nın rolü, Metropol Polis Yönetimi, Londra İtfaiye ve Acil Planlama Yönetimi kapsamında değerlendirmiştir. Özellikle Büyük Londra Yönetiminin Yetkileri, 10 temel politika alanı açısından, 1999 Büyük Londra Yönetimi Yasası, 2007 yılında yapılan değişiklikler ve 2011 tarihli Yerelleşme Yasası ile tarihsel değişimi içerisinde tablo ile gösterilmesi çalış-mayı zengin kılmıştır. Bu, aynı zamanda Londra'yı bir karşılaştırma alanı olarak belirlemenin yanında, yerel yönetim sisteminin gelişim aşamalarının karşılaştırılmasını da sağlamaktadır.

Eserin üçüncü bölümü "New York Şehri Belediyesi"ne ayrılmıştır. Dün-yanın en önemli metropollerinden biri olan New York Şehri, 1950 yılında nüfusu 10 milyonu aşan ilk metropol olma özelliğine sahiptir. Bu bölümde şehrin kuruluşu, yönetim yapısı, demografik çeşitliliği, önemli oranda göç alması, ekonomik önemi anlatılmıştır. Bu kapsamda; yönetim yapısının ge-lişimi, eyalet-şehir ilişkileri, bürokrasi, özel hizmet birlikleri, federal hükü-met-New York Şehir Yönetimi ilişkileri, başkan, kamu denetçisi, kontrolör, ilçe başkanları, meclis, temel hizmetlerin yönetimi ve mali yapı başlıklarına yer verilmiştir. Amerikan federalizmi içerisinde, ulusal hükümet ve eyalet hükümetlerinin rolleri hakkında bilgiler verilerek, New York yönetimi an-latılmıştır. Büyümeye bağlı olarak belediye yönetiminin yapısı ve görevleri anayasal sınırları aşmış eyalet karşısında gittikçe güçlendiği, okullarla ilgili düzenlemeler gibi bazı örneklerde eyalet ve şehir görev alanları anlatılmış-tır. Eyalet ve şehir arasındaki mali ilişkiler; yardımlar, vergi toplama, gelir oluşturma gibi boyutlarıyla detaylı olarak ele alınmıştır. New York Şehir yönetiminin, Kaliforniya, Texas ve New York Eyaletleri dışındaki tüm eya-letlerden ve ABD şehirlerinden daha fazla personele sahip olması, ABD'nin en yüksek emlak vergisini toplaması gibi ön plana çıkan özellikler vurgu-lanmıştır. Bunların yanında, şehir yasasının gelişimi, şehrin yönetim tarzın-daki tartışma noktalar ve yerel kamu hizmetlerindeki sorunlu yönler de öne çıkarılmıştır.

“Tokyo Büyükşehir Hükümeti”nin anlatıldığı dördüncü bölümde, Küresel Şehirler Gücü Endeksi’ndeki 42 şehir arasında araştırma-geliştirme, kültürel etkileşim, yaşanabilirlik, çevre ve erişilebilirlik kriterleri esas alındığında Londra ve New York’tan sonra üçüncü sırada yer alan Tokyo’nun sosyo-ekonomik ve demografik gelişmelerle birlikte yönetsel yapısının şekillenmesine yer verilmiştir. Bölüm kapsamında; yönetim yapısının gelişimi, Japon yerel yönetim sistemi, Tokyo büyükşehir hükümeti, Tokyo büyükşehir hükümeti-ilçeler arası görev ve yetki paylaşımı, meclis, vali, valilik birimleri, belediye şirketleri, kurul ve komisyonlar, temel hizmetlerin yönetimi ve mali yapı incelenmiştir. Japonya’da yerel yönetim sistemi üzerinde merkeziyetçi yapının etkisine dikkat çekilmiştir. Japonya’da valilikler ve belediyelerden oluşan iki kademeli bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Bu ikili kademe dışında yerel belirli amaçları karşılamak için yerel kamu kurumları ve büyükşehirler için özel yönetim biçimlerinin geliştirilmesi anlatılmıştır. 1923 depremi ve İkinci Dünya Savaşı’nın etkileriyle Tokyo büyükşehir hükümetinin tarihçesi ve kuruluşundaki temel ilkeler anlatılmıştır. Japonya’da ulusal politikaların, yerel politikalardan etkilenmesi Tokyo örneği ile açıklanmıştır. Tokyo’nun Japon yerel yönetim sisteminde önemli reformları etkilemesine tarihsel gelişimiyle yer verilmiştir. Depremler ve doğal afetler nedeniyle bina yükseklikleri konusu, iş merkezlerinin ve konutların yeri, hava ve su kirliliği, atık depolama sahalarının azlığı gibi kentleşme problemleri detaylandırılmıştır.

Kitabın beşinci bölümünde “Paris Büyükşehir Belediyesi”; yönetim yapısının gelişimi belediyeler, Paris il yönetimi, bölge yönetimi, başkan, ilçe belediyeleri, meclis, temel hizmetlerin yönetimi, mali yapı, özel şirket işti- rakleri ve arabulucu-ombudsman alt başlıkları kapsamında anlatılmıştır. Fransız yönetim sisteminin karakteristik özellikleri verilerek, geçirdiği aşamalar bağlamında yerel yönetim sistemi anlatılmıştır. Paris’in modernleşmesi ve şehirleşmesinin, banliyölerin ve etrafının tarihi ile ilişkili olduğu, Haussmann’ın Paris’in planlamasındaki etkisi, şehrin merkez ve çevresinin planlamasında tezatlıkların bulunduğu işaret edilmiştir. Paris Bölgesi’nin 2030 Kalkınma Planı kapsamında, kentsel yenileme, konut sektörü, kamu hizmetlerine erişim, ulaşım sistemi, kentsel alanlar ve çevre konularındaki hedefler sayılmıştır. Katı atık, konut ve iskân, içme suyu ve ulaşım mevcut durum ve gelecek hedefleri ile değerlendirilen yerel politika alanları olarak seçilmiştir.

Kitabın son bölümünde “İstanbul Büyükşehir Belediyesi” incelenmiştir. Şehrin tarihi, ekonomik ve coğrafi önemiyle birlikte İstanbul Büyükşehir Yönetiminin gelişiminin Türk yerel yönetim sisteminin gelişimindeki rolü

anlatılmıştır. Bölüm; yönetim yapısının gelişimi ve sunulan hizmetler, büyükşehir belediye yönetiminin kurulması, yeni büyükşehir yasası ve büyükşehir sınırlarının il sınırına genişlemesi, yetki ve görevler, organlar, teşkilat ve insan kaynakları, başkan, meclis, encümen, temel hizmetlerin yönetimi, bağlı kuruluşlar ve iştirakler ve mali yapı alt başlıklarından oluşmaktadır. İmar ve planlama, konut, çevre, toplu ulaşım, sosyal destek hizmetleri büyükşehir belediyesinin yerine getirdiği temel hizmetler olarak ele alınmıştır. Sayılan belediye hizmetleri, hukuki ve kurumsal mekanizmalarının gelişimiyle birlikte anlatılmıştır. Mali yapıda, Türkiye’de genel olarak yerel yönetimlerin mali yapısı, daha sonra da İstanbul büyükşehir belediyesinin mali yapısının durumu resmedilmiştir.

Kitapta bölümlerden sonra Londra, New York, Tokyo, Paris, İstanbul Karşılaştırma Cetveli adında bir tablo eklenmiştir. Bu tabloda sayılan büyükşehir yönetimleri; nüfus, yüzölçümü, gayri safi milli hasıla, kişi başı GSYH, belediye kuruluş yılı, büyükşehir kuruluş yılı, ilçe belediyesi sayısı, başkan, başkanın seçimi, başkanın görev süresi, meclis üye sayısı ve meclisin oluşumu kategorilerinde karşılaştırılmıştır.

Yukarıda bölümleri hakkında temel bilgilerin aktarıldığı *Karşılaştırmalı Büyükşehir Yönetimi* adlı eser Türkçe literatürdeki gelişmekte olan ‘karşılaştırmalı’ incelemeler açısından önemli bir çalışma niteliğine sahiptir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gelişmeye başlayan karşılaştırmalı (*comparative*) çalışmalar, küreselleşmeyle birlikte ülkelerin yönetsel reform kapsamlarının birbirine benzemesiyle ilgi çekmektedir. Yönetime ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar; sistem, işleyiş, yapı gibi çeşitli boyutları kapsayabilir. Genel kapsamlı karşılaştırmalı çalışmalar olabileceği gibi spesifik bir boyuta yönelik de yapılabilir. Örneğin ülkelerin personel sistemi bütün olarak karşılaştırılabileceği gibi, bu sistem içerisinde sadece işe alma, değerlendirme gibi personel sisteminin her bir alt konusunda kapsamlı karşılaştırmalar da yapılabilir. Yönetsel alanda karşılaştırma yapmak, iyi uygulama modellerinin öğrenilmesine, tecrübe aktarımı yoluyla bu modellerin oluşturulma aşamasında karşılaşılabilecek muhtemel zorluklara karşı hazırlıklı olunmasına katkı sunar.

Bu eserde karşılaştırma ögesi olarak ele alınan büyükşehir yönetimleri, buldukları ülkelerin yerel yönetim sistemleri içerisinde sosyo-ekonomik pek çok açıdan özgün yönlelere sahip şehirlerdir. Özellikle dünya ekonomisi için sahip olmaları, bu şehirleri izlenen ve incelenen şehirler haline getirmektedir. İstihdam potansiyeli nedeniyle önemli oranda göç almaları şehirlerin yönetsel yapılarının dinamik olmalarını gerektirmektedir. İçme suyu, çöp hizmetleri gibi pek çok kamu hizmetini büyükşehir yönetimleri artan

nüfusla birlikte sunabilmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla sürekli gelişim içerisinde olan büyükşehir yönetim tarz ve modellerinin bilinirliği yerel yönetim politikaları açısından önem taşımaktadır. Şehirlerde yaşayan nüfusun artmasıyla; mekânsal planlama, konut sıkıntısı, toplu taşıma, alt yapı sorunları gibi konular büyükşehir yönetimlerinin değişmeyen gündemleri arasında olmaya devam edecektir. Bu konuların Dünya'nın başka yerlerindeki büyükşehirlerde nasıl ele alındığının bilinmesi; yerel politikaların üretilmesine katkı sağlayacaktır. Londra, New York, Tokyo, Paris ve İstanbul büyükşehir yönetimlerinin incelendiği bu eser karşılaştırmalı yerel yönetimler alanında önemli bir boşluğu dolduracak, kuramcı ve uygulayıcılara katkı sunacaktır.